

การวิเคราะห์สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์¹

AN ANALYSIS OF MELODIC IDIOMS OF THE PI IN MANGKHALA FOLK MUSIC IN UTTARADIT¹

วารากรณ์ เชิดชู*

Waraporn Cherdchoo*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์สำนวนทำนองปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ จากศิลปินผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 สำนวน คือ นายเสมียน เนื้อนัย นายอู่ ลำไย และนายอุดร บุญเกิด ซึ่งเป็นการวิเคราะห์แบบเลือกประเด็น (Selective approach) ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นการวิเคราะห์ปรากฏสำนวนทำนองจำนวน 8 รูปแบบสำนวน สามารถจำแนกสำนวนทำนองปี่มั่งคละออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 สำนวนทำนองที่พบในทุกสำนวนทำนองเพลงปี่ จำนวน 5 สำนวน คือ 1) สำนวนการลากเสียง 2) สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนเสียงและเปลี่ยนกลุ่มเสียง 3) สำนวนกระตุกเสียง 4) สำนวนสามพยางค์เสียง และ 5) สำนวนกระสวนทำนองจังหวัดยะยกและตกขึ้นเสียง กลุ่มที่ 2 สำนวนทำนองที่พบเฉพาะสำนวนทำนองเพลงปี่ (ลักษณะเฉพาะบุคคล) จำนวน 3 สำนวน คือ 1) สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนชุดทำนองใหม่ 2) สำนวนการใช้กลวิธีกระทบเสียง และ 3) สำนวนกระสวนทำนองจังหวัดยะยก ตลอดจนการปรากฏลักษณะภายในของสำนวนต่าง ๆ จำนวน 19 ลักษณะ โดยสำนวนทำนองปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์สามารถสะท้อนลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ทางดนตรีได้เป็นอย่างดี และมีรูปแบบวิธีการดำเนินสำนวนทำนองที่สัมพันธ์กับแนวคิดหลัก คือ เป็นเครื่องดนตรีสำหรับการบรรเลงประโคมในลักษณะการเฉลิมฉลองเพื่อความบันเทิง

คำสำคัญ : การวิเคราะห์ดนตรี/ ดนตรีมั่งคละ/ ปี่มั่งคละ/ ดนตรีพื้นบ้านอุตรดิตถ์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง เพลงปี่มั่งคละ: การวิเคราะห์และการสร้างสรรค์ทางดนตรี ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณรายได้ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

¹ This article is part of the research project entitle The Melody of the Pi in Mangkhala Folk Music: An analysis and Music Creation. Research grant was provided by Faculty of Humanities, Naresuan University 2020.

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ann.faa.cu@gmail.com

* Assistant Professor, Dr., Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University, ann.faa.cu@gmail.com

Abstract

The purpose of this research study is to offer the results from an analysis of Pi Mangkhala's idiom in the Uttaradit Province from the three experienced artists, namely Samian Nueanui, U Lamyai, and Udon Bunket, based on selective approach. The findings revealed that there were eight different types of idioms that could be classified into two groups. Group 1 was considered as common idioms prevalent in all *pi*'s idioms which showed five different idioms: a sustained note, a dotted rhythm, pitch or modal modulation of ending notes, dotted rhythmic melody, and three-syllable accent, and an accent on eight note melody. Group 2 as specific idioms included three specific idioms (as a personal style). 1) an idiom with a variety of ending notes leading to a new melodic section, 2) an auxiliary embellishment with a grace note, and 3) an upbeat accent. Furthermore, the details within these idioms were divided into 19 aspects. These characteristics of *mangkhala* music in Uttaradit's style may be very well represented by these idioms, with enjoyment as the central concept.

Keywords: Musical Analysis/ *Mangkhala* Music/ *Pi Mangkhala*/ Uttaradit Folk Music

บทนำ

การศึกษาและวิเคราะห์สำนวนทำนองปี่มั่งคละของจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในสามจังหวัดที่ยังคงปรากฏการบรรเลงวงดนตรีมั่งคละในการรับใช้สังคม โดยวงดนตรีมั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์นั้นเป็นวงประโคนเพื่อความบันเทิงในกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ ตามประเพณีและกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งปัจจุบันนิยมบรรเลงในพิธีกรรมมงคลเป็นหลัก ถึงแม้จะมีไม้กลองประโคนศพก็ตาม เฉกเช่นเดียวกับแนวคิดการบรรเลงวงดนตรีมั่งคละของพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกที่บรรเลงเฉพาะในงานมงคลเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมการบรรเลงวงมั่งคละของจังหวัดสุโขทัยที่นำมาบรรเลงและยังคงใช้ในพิธีอวมงคลด้วย² จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการสัมภาษณ์วงดนตรีมั่งคละที่มีรูปแบบดั้งเดิมของจังหวัดอุตรดิตถ์ คือ นายเสมียน เนื้อนุ้ย หัวหน้าวงดนตรีมั่งคละบ้านกองโค และนายจิววัฒน์ น้อยทิม หัวหน้าวงดนตรีมั่งคละตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล ทั้งสองท่านเป็นผู้สืบทอดกลวิธีและอนุรักษ์การบรรเลงกลองมั่งคละแบบดั้งเดิมของจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยการบรรเลงจังหวะไม้กลองแต่เดิมนั้นมีจำนวน 6 เพลง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) จังหวะไม้ครุ ประกอบด้วย ไม้หนึ่ง ไม้สอง ไม้สาม ไม้สี่ 2) จังหวะไม้เลียนแบบกิริยาท่าทางของมนุษย์ ประกอบด้วย ไม้กระทกแป้ง และ 3) ไม้เฉพาะงานอวมงคล ประกอบด้วย ไม้ประโคนศพ แต่ในปัจจุบันด้วยความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม จึงส่งผลให้การบรรเลงวงดนตรีมั่งคละมีความนิยมลดลง และถูกกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมกลองยาว

² Thossaphol Saetia, "Playing a pi of *mangkhala* music in funeral ceremony," interview by Waraporn Cherdchoo, April 18, 2021.

ที่เข้ามาแทนที่ จึงส่งผลกระทบต่อการแสดงดนตรีม้งคละดังกล่าวที่ปรากฏในบางพิธีกรรมและเฉพาะกิจกรรมของกลุ่มคนเท่านั้น ทำให้รูปแบบการบรรเลงจึงเหลือเพียงรูปแบบการบรรเลงในขบวนแห่เพื่อการเฉลิมฉลองตามพิธีต่าง ๆ ฉะนั้น ไม่กลองที่ใช้จึงปรากฏการใช้เฉพาะจังหวะกลองไม้สี่เป็นหลัก เพราะเหมาะกับการบรรเลงในขบวนแห่³ ด้านสำนวนทำนองเพลงปี่ม้งคละในแต่ละสำนวนนั้น มีรูปแบบวิธีการบรรเลงโดยภาพรวมแล้วอยู่ในลักษณะทิศทางทำนองใกล้เคียงกัน แตกต่างกันที่สำนวนทำนองของปี่ตามที่ผู้บรรเลงแต่ละคนได้รับการเรียนรู้และสืบทอดมา ตลอดจนการนำมาผสมผสานกับระสนิยมส่วนบุคคล จึงส่งผลให้สำนวนและลีลาบางทำนองมีความโดดเด่นแตกต่างกันออกไป แต่ทั้งนี้สิ่งที่สนับสนุนให้ท่วงทำนองมีความสมบูรณ์นั้น ผู้บรรเลงปี่ม้งคละต้องมีความเข้าใจจังหวะกลองเป็นอย่างดี ประกอบกับต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของการบรรเลงด้วย เช่น การบรรเลงที่มีการร่ายรำประกอบ ผู้บรรเลงปี่ม้งคละต้องบรรเลงให้ทำนองนั้นเข้ากับจังหวะกลองเพื่อทำให้คนรำฟังจังหวะกลองได้สะดวกยิ่งขึ้น⁴

ด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบันที่ชุมชนเกิดความนิยมการบรรเลงวงกลองยาวและแตรวงมากขึ้น⁵ ผนวกกับปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลให้ความนิยมการบรรเลงวงดนตรีม้งคละยิ่งลดน้อยถอยลงอย่างเห็นได้ชัด นักดนตรีวงดนตรีม้งคละต่างปรับเปลี่ยนจากการบรรเลงวงดนตรีม้งคละไปบรรเลงในวงดนตรีต่าง ๆ ตามแต่จะถูกว่าจ้าง เพราะด้วยรายได้ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีพ จึงทำให้นักดนตรีนำปี่ม้งคละไปบรรเลงร่วมกับวงดนตรีอื่นแทนวงดนตรีม้งคละ และรวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบรรเลงที่ตรงตามความชื่นชอบของเจ้าภาพผู้ว่าจ้างวงดนตรี ดังที่ นายอุดร บุญเกตุ ได้กล่าวว่า “บางที่การบรรเลงเพลงม้งคละมันมีทำนองสั้น ๆ แต่เจ้าภาพต้องการสนุก ๆ และหลากหลาย เราก็ต้องปรับ ต้องเปลี่ยน หรือเล่นเพลงอื่น ๆ เสริมไปด้วย เจ้าภาพก็พอใจ”⁶ หรือแม้แต่การเพิ่มความเชี่ยวชาญของผู้บรรเลงปี่ที่สามารถบรรเลงเครื่องเป่าได้หลายชนิด จึงเป็นอีกหนึ่งทางรอดของการดำรงชีพของนักดนตรีม้งคละ ดังที่ นายอู๋ ลำไย กล่าวไว้ว่า “นักดนตรี ถ้าเราเป็นแต่เฉพาะปี่ม้งคละอย่างเดียว เราก็ไม่มีงานเล่น แต่ถ้าเราเป่าได้หลาย ๆ อย่าง ทั้งปีใน ปีชวา ปีมอญเนี้ย เราก็จะไปเล่นกับวงอะไรที่ต้องการได้หมด เพราะได้เพลง เรารู้เพลงเขา เดียวนี้ก็ต้องทำแบบนี้ ถ้ารอแต่ม้งคละอย่างเดียว ก็ไม่มีงานเลย น้อยมากแล้ว”⁷ นอกจากนี้ การปรับตัวที่ต้องการรักษาเพื่อให้วัฒนธรรมการบรรเลงวงดนตรีม้งคละคงอยู่ในวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องนั้น ศิลปินผู้นำหรือปราชญ์ที่มีความรู้ในการบรรเลงได้มีการถ่ายทอดให้แก่กลุ่มเยาวชน และรวมถึงการจัดตั้งวงดนตรีผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มผู้สูงอายุบ้านกองโค เพื่อเป็นการชุมนุมที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสมาร่วมทำกิจกรรมยามว่างร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การร้องเพลง การบรรเลงดนตรีสากล และการบรรเลงวงดนตรีม้งคละ ดังที่ นายเสมียน เนื่อนุ้ย กล่าวไว้ว่า “วงดนตรีสูงอายุเนี้ยนัดกันเล่นกันตามงาน ถ้าไม่มีงานก็นัดมาซ้อมสนุก ๆ กัน ก็ได้พักผ่อน พุดคุยกัน สนุกดี”⁸ ดังนั้น

³ Samian Nueanui, and Chirawat Noithim, “Mangkhala music,” interview by Waraporn Cherdchoo, March 26, 2021.

⁴ Samian Nueanui, “Playing a pi of mangkhala music,” interview by Waraporn Cherdchoo, March 18, 2021.

⁵ Tevaprakas Makklay, “Approach to harmony promotion through cultural identity mechanism of Mangkla band: A case study of Sukhothai dialect communities in Nan upper watershed, Uttaradit province,” *Veridian E-Journal in Thai version, in a field of Humanities, Social Sciences, and arts* 8, no. 3 (2015): 249-266. (in Thai)

⁶ Udon Bunket, “Playing a pi of mangkhala music,” interview by Waraporn Cherdchoo, March 25, 2021.

⁷ U Lamyai, “Playing a pi of mangkhala music,” interview by Waraporn Cherdchoo, March 24, 2021.

⁸ Samian Nueanui, “Playing a pi of mangkhala music,” interview by Waraporn Cherdchoo, March 26, 2021.

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีผู้เป็นนักดนตรีพยายามรักษาและส่งต่อให้แก่เยาวชนและเผยแพร่สู่สังคมแล้ว แต่ด้วยสถานการณ์และปัญหา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความลดน้อยถอยลงของปราชญ์ผู้มีความรู้ จึงส่งผลให้ผู้บรรเลงปี่มั่งคละและวงดนตรีมั่งคละของจังหวัดอุตรดิตถ์จึงมีจำนวนจำกัดและเข้าข่ายภาวะใกล้สูญ

ด้วยปัญหาและความสำคัญดังกล่าว การวิจัยนี้จึงทำการศึกษารวบรวม พร้อมกับเป็นการบันทึกบทเพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ไว้ เพื่อเป็นการรักษารูปแบบ จนนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ อันเป็นประโยชน์และเป็นต้นแบบต่อผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยการศึกษาครั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากศิลปินผู้บรรเลงปี่มั่งคละในจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ได้รับการสืบทอดสำนวนทำนองจากคนรุ่นเก่าไว้จำนวนทั้งสิ้น 3 คน ประกอบด้วย 1) สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายเสมียน เนื่อง้อย หัวหน้าวงดนตรีมั่งคละบ้านกองโค ตำบลคอรุม อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยได้สืบทอดการบรรเลงกลองมั่งคละและปี่มั่งคละตั้งแต่เยาว์วัยจากนายปิ่น เนื่อง้อย ผู้เป็นบิดาที่มีความเชี่ยวชาญการบรรเลงวงดนตรีมั่งคละ 2) สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายอู่ ลำไย ข้าราชการบำนาญ อยู่ตำบลวังแดง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ นายอู่ ลำไย เป็นผู้ได้รับการสืบทอดจากครูรุ่นเก่าหลายท่าน เช่น สายครูเรไร เรืองปิ่น เป็นต้น จนทำให้ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการบรรเลงปี่มั่งคละ และเครื่องเป่าพื้นบ้านและในดนตรีไทยหลายชนิด ตลอดจนการมีทักษะความเชี่ยวชาญในเชิงช่าง โดยสามารถผลิตปี่มั่งคละตามกระสวนและสัดส่วนของปี่มั่งคละที่มีคุณลักษณะเสียงที่ดีและมีคุณภาพออกจำหน่ายได้ และ 3) สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายอุดร บุญเกตุ อยู่ตำบลวังกะพี้ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นผู้สืบทอดการบรรเลงปี่มั่งคละตามรูปแบบของครูรุ่นเก่าหลายท่าน เช่น สายปู่สวน สังข์จิว เป็นต้น ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นนักดนตรีอาชีพที่รับงานการบรรเลงปี่ในทุก ๆ งาน ดังนั้น การศึกษาจึงพบว่า สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ทั้งสามสำนวนนั้น ปรากฏลักษณะสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละที่มีความเฉพาะที่โดดเด่นในแต่ละสำนวนทำนองที่มีความเชื่อมโยงกันทั้ง 3 สำนวน และในขณะเดียวกันแต่ละสำนวนก็มีความแตกต่างกันในบางสำนวนทำนอง อันเนื่องมาจากการผสมผสานสำเนียงสำนวนท้องถิ่นและลีลาตามรสนิยมของผู้บรรเลงเข้าไป จึงส่งผลให้ทำนองมีความเหมือนและต่างกันบางสำนวน โดยการศึกษาสำนวนทำนองนี้ ถือเป็นส่วนสำคัญที่สามารถบันทึกและธำรงรักษาอัตลักษณ์เพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ไว้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการศึกษาวิเคราะห์นี้ถือเป็นข้อมูลดนตรีชุดใหม่ที่ยังไม่มีการศึกษาลักษณะดังกล่าวมาก่อน อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการดนตรีในวงกว้างต่อไป

Figure 1 Mr. Samian Nueanui,
an artist expert in wind instrument
Source: by author

Figure 2 A *pi* of Mr. Samian Nueanui
Source: by author

Figure 3 Mr. U Lamyai
Source: by author

Figure 4 A *pi* of Mr. U Lamyai
Source: by author

Figure 5 Mr. Udon Bunket
Source: by author

Figure 6 A *pi* of Mr. Udon Bunket
Source: by author

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุดรดิตต์จากศิลปินและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 สำนวน คือ 1) สำนวนนายเสมียน เนื้อนัย 2) สำนวนนายอู๋ ลำไย และ 3) สำนวนนายอุดร บุญเกตุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และหนังสือที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านดนตรี นักดนตรี ศิลปินพื้นบ้านสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละ และนักวิชาการด้านความเกี่ยวข้องกับการศึกษาและการวิเคราะห์ทางดนตรี

2. การบันทึกข้อมูลสัมภาษณ์บุคคลสำคัญจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการนำข้อมูลและสำนวนทำนองปี่มั่งคละที่ได้จากศิลปินพื้นบ้านมั่งคละจังหวัดอุดรดิตต์ จำนวน 3 สำนวน ที่ยังคงรักษารูปแบบการบรรเลงดั้งเดิม คือ

สำนวนที่ 1 นายเสมียน เนื้อนัย ศิลปินพื้นบ้านมั่งคละตำบลคออรัม อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตต์ (กำหนดสัญลักษณ์แทน คือ C1)

สำนวนที่ 2 นายอู๋ ลำไย ศิลปินพื้นบ้านมั่งคละตำบลวังแดง อำเภอดรอน จังหวัดอุดรดิตต์ (กำหนดสัญลักษณ์แทน คือ C2)

สำนวนที่ 3 นายอุดร บุญเกตุ ศิลปินพื้นบ้านมั่งคละตำบลวังกะพี้ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตต์ (กำหนดสัญลักษณ์แทน คือ C3)

จากนั้นจึงทำการบันทึกทำนองและให้เจ้าของสำนวนเพลงได้ตรวจสอบความถูกต้องของทำนองที่บันทึกไว้

3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิชาการและการสัมภาษณ์ และ 2) การวิเคราะห์และสังเคราะห์สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละใช้วิธีการวิเคราะห์แบบการเลือกประเด็น (Selective approach) ด้วยการพรรณนาการวิเคราะห์ (Analytical description) และสังเคราะห์ออกมาเป็นผลการวิจัย โดยใช้วิธีการบันทึกโน้ตระบบดนตรีไทย⁹ และถ่ายเสียงออกเป็นโน้ตตะวันตก ตลอดจนการใช้คำอธิบายในรูปแบบสังคีตลักษณะวิเคราะห์แบบดนตรีไทย เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อสารและอธิบายอัตลักษณ์ ลักษณะ รูปแบบ และลักษณะเฉพาะทางดนตรีของเพลงปี่มั่งคละในจังหวัดอุดรดิตต์ได้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุดรดิตต์ในครั้งนี้ ประกอบด้วยทำนองเพลงปี่จำนวน 3 สำนวน ได้แก่ สำนวนที่ 1 ทำนองจากนายเสมียน เนื้อนัย สำนวนที่ 2 ทำนองจากนายอู๋ ลำไย และสำนวนที่ 3 ทำนองจากนายอุดร บุญเกตุ โดยการศึกษาทั้ง 3 สำนวน ผลการวิจัยพบประเด็นที่เป็นลักษณะสำนวนทำนองที่ปรากฏในการบรรเลงปี่มั่งคละดั้งเดิมในจังหวัดอุดรดิตต์ กล่าวคือ แนวคิดของผู้บรรเลงเพลงปี่ยัง

⁹ Udon Bunket, "Recording melodies of mangkhala music," interview by Waraporn Cherdchoo, April 20, 2021.

คงยึดหลักการบรรเลงเพื่อใช้ในกิจกรรมเฉลิมฉลองและกิจกรรมบันเทิง ด้วยการประโคมประกอบงานบุญใน ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น พร้อมกับการใช้สำนวนทำนองเพลงม้งคละประกอบกรร่าใน ขบวนแห่ การบรรเลงปี่นั้น ผู้บรรเลงต้องมีหลักการปฏิบัติ โดยเริ่มการบรรเลงขึ้นต้นทำนองไหว้ครูหรือไหว้ บรรพบุรุษ¹⁰ และจากนั้นต่อด้วยการบรรเลงเพลงตามจังหวะไม้กลองม้งคละต่าง ๆ ตามลำดับ¹¹ โดยทั้ง 3 สำนวนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การบรรเลงทำนองที่ต่อเนื่องจากเพลงไหว้ครูนั้น ทำนองส่วนนี้ ผู้บรรเลง ต้องพิจารณาความเหมาะสมของทำนองด้วย หากเป็นการบรรเลงประกอบรำ ต้องบรรเลงสำนวนทำนอง เพลงปี่ให้เข้ากับจังหวะ¹² แต่หากทำนองส่วนนี้ไม่มีการรำมาประกอบ ผู้บรรเลงสามารถใส่รูปแบบการดำเนิน สำนวนทำนองเพลงปี่เข้าไปได้อย่างเต็มรูปแบบลีลาของผู้บรรเลง¹³ ดังนั้น การวิเคราะห์สำนวนทำนองเพลง ปี่ม้งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ที่พบสำนวนทำนองเพลงปี่ม้งคละ ดังตารางสรุป ต่อไปนี้

Table 1 A summary of the idiomatic features of a *pi* performed by Mr. Samian Nueanui (C1)

Source: by author

Types	Idiomatic Features	Components
1	A sustained-note idiom	Feature 1: A sustained note in an initial melody Feature 2: A sustained note between idioms Feature 3: A sustained note in the ending phrase
2	A final note as bridging part to a new mode	Feature 1: A final note as bridging part to the new mode
3	A dotted rhythmic melody	Feature 1: A dotted rhythmic melody alternated with a regular rhythmic melody
4	A three-syllable idiom	Feature 1: A three-syllable idiom composed of leap notes Feature 2: A three-syllable idiom composed of repeating notes Feature 3: A three-syllable idiom composed of ascending successive sequences of notes
5	A rhythmic idiom with syncopated accent	Feature 1: A rhythmic idiom with syncopated accent
6	An idiom created by a grace note	Feature 1: An idiom created by a grace note

¹⁰ Samian Nueanui, "Playing a *pi* of *mangkhal* music," interview by Waraporn Cherdchoo, March 26, 2021.

¹¹ U Lamyai, "Current conditions of a *mangkhal* ensemble," interview by Waraporn Cherdchoo, March 26, 2021.

¹² Udon Bunket, "Recording melodies of *mangkhal* music," interview by Waraporn Cherdchoo, April 20, 2021.

¹³ Udon Bunket, "Recording melodies of *mangkhal* music," interview by Waraporn Cherdchoo, April 20, 2021.

Types	Idiomatic Features	Components
7	A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm, with a sustained sequence	Feature 1: A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm, with a sustained sequence within the same primary notes Feature 2: A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm with a sustained sequence and embellished auxiliary notes

Table 2 A summary of the idiomatic features of a *pi* performed by Mr. U Lamyai (C2)

Source: by author

Types	Idiomatic Features	Components
1	a sustained-note idiom	Feature 1: a sustained note in an initial melody Feature 2: a sustained note between idioms
2	A final note as bridging part to another note and a new mode	Feature 1: A final note as bridging part to another note within the same mode Feature 2: A final note as bridging part to the new mode
3	A dotted rhythmic idiom	Feature 1: The whole set of a dotted rhythmic melody Feature 2: A dotted rhythmic melody alternated with a regular rhythmic melody Feature 3: A dotted rhythmic melody alternated with a closing phrase Feature 4: A dotted rhythmic melody alternated with an improvised melody Feature 5: A dotted rhythmic melody serving as an introductory idiom in an initial section
4	A three-syllable idiom	Feature 1: A three-syllable idiom composed of ascending successive sequences of notes Feature 2: A three-syllable idiom composed of descending successive sequences of notes Feature 3: A three-syllable idiom composed of leap notes
5	A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm, with a sustained sequence	Feature 1: A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm, with a sustained sequence within the same primary notes Feature 2: A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm with a sustained sequence and embellished auxiliary notes

Types	Idiomatic Features	Components
6	A final-note Idiom for changing to a new melodic set	Feature 1: A final-note Idiom for changing to another mode of a new melodic set

Table 3 A summary of the idiomatic features of a *pi* performed by Mr. Udon Bunket (C3)

Source: by author

Types	Idiomatic Features	Components
1	A sustained-note idiom	Feature 1: A sustained note in an initial melody Feature 2: A sustained note between idioms Feature 3: A sustained note in the ending phrase
2	A final note as bridging part to another note and a new mode	Feature 1: A final note as bridging part to another note within the same mode Feature 2: A final note as bridging part to the new mode
3	A dotted rhythmic idiom	Feature 1: The whole set of a dotted rhythmic melody Feature 2: A dotted rhythmic melody alternated with a regular rhythmic melody Feature 3: A dotted rhythmic melody alternated with a closing phrase Feature 4: A dotted rhythmic melody alternated with an improvised melody Feature 5: A dotted rhythmic melody serving as an introductory idiom in an initial section
4	A three-syllable idiom	Feature 1: A three-syllable idiom composed of ascending successive sequences of notes Feature 2: A three-syllable idiom composed of leap notes
5	A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm, with a sustained sequence	Feature 1: A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm, with a sustained sequence within the same primary notes Feature 2: A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm with a sustained sequence and embellished auxiliary notes
6	A final-note Idiom for changing to a new melodic set	Feature 1: A final-note Idiom for changing to another mode of a new melodic set

จากการวิเคราะห์สำนวนทำนองเพลงปี่มังคละจังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 3 สำนวน ปรากฏลักษณะสำนวนทำนองรวมทั้งสิ้น 8 รูปแบบ โดยสำนวนทำนองดังกล่าวสามารถแสดงลักษณะภายในทำนองได้จำนวนทั้งสิ้น 19 ลักษณะ ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะสำนวนทำนองแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ลักษณะสำนวนทำนองที่พบในทุกสำนวนทำนองเพลงปี่

สำนวนในกลุ่มนี้พบจำนวนทั้งสิ้น 5 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) สำนวนการลากเสียง 2) สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนเสียงและเปลี่ยนกลุ่มเสียง 3) สำนวนกระตุกเสียง 4) สำนวนสามพยางค์เสียง และ 5) สำนวนกระสวนทำนองจังหวะยกและตกยืนเสียง ดังตัวอย่างลักษณะสำนวนทำนองต่อไปนี้

สำนวนที่ 1 สำนวนการลากเสียง ประกอบด้วย 3 ลักษณะ

ลักษณะที่ 1 การลากเสียงขึ้นต้นทำนอง

Example 1 Idiom C1, an initial melody, *Prayok 1*
Source: by author

Example 2 Idiom C2, an initial melody, *Prayok 1-3*
Source: by author

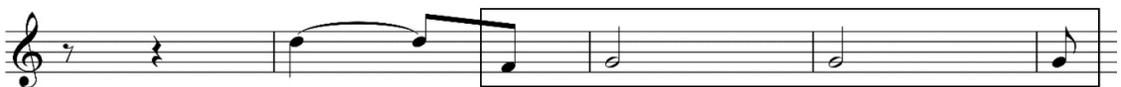
Example 3 Idiom C3, an initial melody, *Prayok 1*
Source: by author

ลักษณะที่ 2 การลากเสียงระหว่างทำนอง

ชุดที่ 1 การลากเสียงแบบไม่เปลี่ยนกลุ่มเสียงในทำนองชนิดเสียงเดียว

Example 4 Idiom C1, a main part, *Prayok 9 and Prayok 16*
Source: by author

Example 5 Idiom C2, a main part, *Prayok 3*
Source: by author

Example 6 Idiom C3, a main part, *Prayok 2*

Source: by author

ชุดที่ 2 การลากเสียงแบบไม่เปลี่ยนกลุ่มเสียงในทำนองชนิดสองเสียง

Example 7 Idiom C1, a main part, *Prayok 1-3 and Prayok 10*

Source: by author

ชุดที่ 3 การลากเสียงแบบเปลี่ยนกลุ่มเสียง

Example 8 Idiom C1, a main part, *Prayok 4-5*

Source: by author

ลักษณะที่ 3 การลากเสียงลงจบทำนอง

Example 9 Idiom C1, a main part, *Prayok 16*

Source: by author

Example 10 Idiom C3, a main part, *Prayok 20*

Source: by author

สำนวนที่ 2 สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนเสียงและเปลี่ยนกลุ่มเสียง ประกอบด้วย 2 ลักษณะ

ลักษณะที่ 1 สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนเสียง

Example 11 Idiom C2, a main part

Source: by author

Example 12 Idiom C3, a main part, *Prayok 2*

Source: by author

ลักษณะที่ 2 ส่วนวงลูกตกสำหรับเปลี่ยนกลุ่มทางเสียง

ลูกตกเสียงโด

เปลี่ยนเป็นลูกตกเสียงมี

ลูกตกเสียงมี

เปลี่ยนเป็นลูกตกเสียงโด

Example 13 Idiom C1, a main part, *Prayok* 6-7 and *Prayok* 13-14

Source: by author

ประโยคที่ 3 (กลุ่มเสียง ซลทฯรมข)

ประโยคที่ 4 (กลุ่มเสียง ดรมฯสล)

Example 14 Idiom C2, a main part, *Prayok* 3, a following phrase

Source: by author

ประโยคที่ 4 (กลุ่มเสียง ซลทฯรมข)

เปลี่ยนเสียงลูกตกเป็นเสียงโด

ประโยคที่ 5 (กลุ่มเสียง ดรมฯสล)

Example 15 Idiom C3, a main part, *Prayok* 4

Source: by author

สำนวนที่ 3 สำนวนกระตูกเสียง ประกอบด้วย 5 ลักษณะ

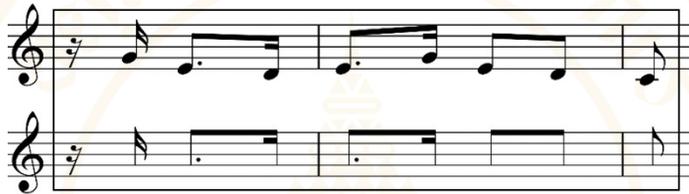
ลักษณะที่ 1 สำนวนกระตูกทั้งชุด

Example 16 Idiom C2, a main part, *Prayok 9*

Source: by author

ลักษณะที่ 2 สำนวนกระตูกสลับกับทำนองจังหวะสม่ำเสมอ

Example 17 Idiom C3, a main part, *Prayok 3*, an initial phrase

Source: by author

Example 18 Idiom C1, a main part, *Prayok 7* and *Prayok 4*

Source: by author

ลักษณะที่ 3 สำนวนกระตูกสลับกับทำนองปัดวรรค

Example 19 Idiom C3, an initial melody, *Prayok 1*, a following phrase

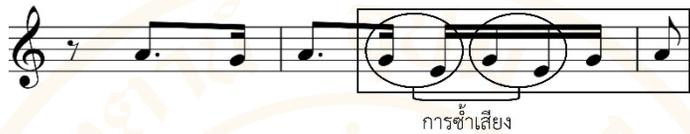
Source: by author

ลักษณะที่ 4 ส่วนนกระตุกสำหรับการต้นทำนอง

Example 20 Idiom C2, a main part, *Prayok* 12

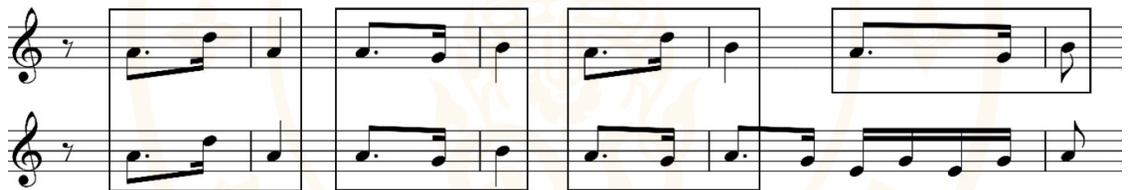
Source: by author

Example 21 Idiom C3, a main part, *Prayok* 13, a following phrase

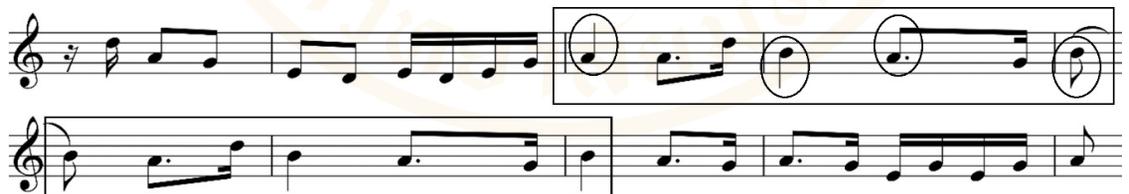
Source: by author

ลักษณะที่ 5 ส่วนนกระตุกสำหรับทำความขึ้นต้นชุดทำนอง

Example 22 Idiom C2, a main part, *Prayok* 11-12

Source: by author

Example 23 Idiom C3, a main part, *Prayok* 12-13

Source: by author

สำนวนที่ 4 สำนวนสามพยางค์เสียง ประกอบด้วย 4 ลักษณะ

ลักษณะที่ 1 สำนวนสามพยางค์ชนิดข้ามเสียง

Example 24 Idiom C1, a main part, *Prayok* 1, an initial phrase

Source: by author

Example 25 Idiom C2, a main part, *Prayok* 6 (third-interval disjunction)

Source: by author

Example 26 Idiom C3, a main part, *Prayok* 10 and *Prayok* 17

Source: by author

ลักษณะที่ 2 สำนวนสามพยางค์ชนิดข้ามเสียง

Example 27 Idiom C1, a main part, *Prayok* 4, an initial phrase, and *Prayok* 11

Source: by author

ลักษณะที่ 3 สำนวนสามพยางค์ชนิดเรียงเสียงแนววิถีสั้น

Example 28 Idiom C1, *Prayok* 5 and *Prayok* 12

Source: by author

Example 29 Idiom C2, a main part, *Prayok* 7

Source: by author

Example 30 Idiom C3, a main part, *Prayok* 8-9 and *Prayok* 15-16

Source: by author

ลักษณะที่ 4 ส่วนนสามพยางค์ชนิดเรียงเสียงแน่ววิถี่ลง

Example 31 Idiom C2, a main part, *Prayok* 10

Source: by author

ส่วนที่ 5 ส่วนนกระสวนทำนองจังหวะยกและตกยีนเสียง ประกอบด้วย 2 ลักษณะ

ลักษณะที่ 1 ส่วนนกระสวนทำนองจังหวะยกและตกยีนเสียงชนิดยีนทำนองในเสียงหลัก

ทำนองปี

ทำนองหลัก

สารัตถะ

Example 32 Idiom C2, sustention of Note G, a main part, *Prayok* 13-14

Source: by author

ทำนองปี

ทำนองหลัก

สารัตถะ

Example 33 Idiom C3, sustention of Note G, a main part, *Prayok* 3

Source: by author

ลักษณะที่ 2 ส่วนนกระสวนทำนองจังหวะยกและตกยื่นเสียงชนิดตกแต่งทำนองด้วยการเคลื่อนที่เสียงขึ้นลง

Example 34 Idiom C2, sustention of Note C, a main part, *Prayok* 4 (a change of rhythm)
Source: by author

Example 35 Idiom C3, embellishment with zigzag movement of notes, approaching to the main part (Note C as an ending note) *Prayok* 8-9 and *Prayok* 15-16
Source: by author

กลุ่มที่ 2 ลักษณะสำนวนทำนองที่พบเฉพาะสำนวนทำนองเพลงปี่ (ลักษณะเฉพาะบุคคล)

ปรากฏการใช้บรรเลงในทำนองที่แตกต่างกันของทั้ง 3 สำนวน ซึ่งพบสำนวนที่แตกต่างกันจำนวน 2 สำนวน คือ สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนชุดทำนองใหม่ จำนวน 1 ลักษณะ ที่ปรากฏเฉพาะในสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายอู่ ลำไย (C2) และสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายอุดร บุญเกตุ (C3) ในขณะที่สำนวนการใช้กลวิธีกระทบเสียง จำนวน 1 ลักษณะ และสำนวนกระสวนทำนองจังหวะยก จำนวน 1 ลักษณะ ปรากฏเฉพาะในสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายเสมียน เนื้อนุ้ย (C1) เท่านั้น ดังตัวอย่างลักษณะสำนวนทำนองต่อไปนี้

สำนวนที่ 1 สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนชุดทำนองใหม่ ประกอบด้วย 1 ลักษณะ

ประโยคที่ 7 (ชุดทำนองลูกตกเสียงโด)

ประโยคที่ 8 (ทำนองปิดวรรค เปลี่ยนเสียงลูกตกลงเสียงเร)

ประโยคที่ 9 (เข้าสู่ทำนองที่ใช้เสียงจร "เสียงที")

Example 36 Idiom C2, the idiom presenting an ending note leading to a new mode, "from C to D"

Source: by author

ประโยคที่ 1 (ชุดทำนองลูกตกเสียงลา)

ประโยคที่ 2 (ทำนองปิดวรรค เปลี่ยนเสียงลูกตก ลงเสียงซอล)

Example 37 Idiom C3, an idiom presenting an ending note for changing a new mode, "from A to G"

Source: by author

สำนวนที่ 2 สำนวนการใช้กลวิธีกระทบเสียง ประกอบด้วย 1 ลักษณะ

Example 38 Idiom C1, the idiom presenting a *krathop siang* technique, the example of an initial melody, *Prayok 2*

Source: by author

สำนวนที่ 3 สำนวนกระสวนทำนองจังหวะยก ประกอบด้วย 1 ลักษณะ

Example 39 Idiom C1, the idiom presenting a rhythm with syncopation, a main part, *Prayok 4* and *Prayok 11*, a following phrase

Source: by author

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละจังหวัดอุตรดิตถ์จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 สำนวน พบสำนวนทำนองจำนวน 8 รูปแบบสำนวน สามารถแบ่งออกเป็น 19 ลักษณะ ดังนี้

Table 4 A summary of the idiomatic features of a *pi* found in Uttaradit Province

Source: by author

Idiomatic Features	Components
A sustained-note idiom	Feature 1: A sustained note in an initial melody Feature 2: A sustained note between idioms Feature 3: A sustained note in the ending phrase
A final note as bridging part to another note and a new mode	Feature 4: A final note as bridging part to another note within the same mode Feature 5: A final note as bridging part to the new mode
A dotted rhythmic idiom	Feature 6: The whole set of a dotted rhythmic melody Feature 7: A dotted rhythmic melody alternated with a closing phrase Feature 8: A dotted rhythmic melody alternated with a regular rhythmic melody Feature 9: A dotted rhythmic melody alternated with an improvised melody Feature 10: A dotted rhythmic melody serving as an introductory idiom in an initial section
A three-syllable idiom	Feature 11: A three-syllable idiom composed of leap notes Feature 12: A three-syllable idiom composed of repeating notes Feature 13: A three-syllable idiom composed of ascending successive sequences of notes Feature 14: A three-syllable idiom composed of descending successive sequences of notes
A rhythmic idiom with syncopated accent	Feature 15: A rhythmic idiom with syncopated accent
An idiom created by a grace note	Feature 16: An idiom created by a grace note
A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm, with a sustained sequence	Feature 17: A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm, with a sustained sequence within the same primary notes Feature 18: A rhythmic idiom formed by eighth-note rhythm with a sustained sequence and embellished auxiliary notes
A final-note idiom for changing to a new melodic set	Feature 19: A final-note idiom for changing to another mode of a new melodic set

สามารถจัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มสำนวนทำนองที่พบในทุกสำนวนทำนองเพลงปี่ และกลุ่มที่ 2 สำนวนทำนองที่พบเฉพาะสำนวนทำนองเพลงปี่ (ลักษณะเฉพาะบุคคล) กล่าวคือ

สำนวนกลุ่มที่ 1 จากการศึกษาสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของทั้ง 3 ทางนั้น พบการใช้สำนวนลากเสียงในลักษณะเดียวกันรวมทั้งสิ้น 3 ลักษณะ คือ การลากเสียงขึ้นต้นทำนอง การลากเสียงระหว่างทำนอง และการลากเสียงลงจบทำนอง แต่มีเฉพาะสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายอู่ ลำไย (C2) เท่านั้น ที่ไม่ปรากฏการใช้ลักษณะการลากเสียงลงจบทำนอง ลำดับถัดมาเป็นการใช้สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนเสียง และเปลี่ยนกลุ่มเสียง ภาพรวมพบการใช้ 2 ลักษณะ คือ สำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนเสียงและสำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนกลุ่มทางเสียง แต่มีสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายเสมียน เนื้อนุ้ย (C1) ที่ใช้ลักษณะสำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนกลุ่มทางเสียงเพียง 1 ลักษณะเท่านั้น ส่วนสำนวนกระตุกเสียงพบในสำนวนทางปี่ทั้ง 3 ทาง แต่มีรายละเอียดภายในลักษณะเหมือนและคล้ายกันในแต่ละสำนวนทำนองเพลงปี่ เช่น สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายเสมียน เนื้อนุ้ย (C1) ใช้สำนวนกระตุกเพียง 1 ลักษณะ คือ สำนวนกระตุกสลับกับทำนองจังหวะสม่าเสมอเท่านั้น ในขณะที่สำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละอีก 2 สำนวน คือ สำนวนของนายอู่ ลำไย (C2) และสำนวนของนายอุดร บุญเกตุ (C3) นั้น พบสำนวนกระตุกที่มีลักษณะที่ใช้ในทำนองที่สัมพันธ์กัน จำนวน 5 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 สำนวนกระตุกทั้งชุด ลักษณะที่ 2 สำนวนกระตุกสลับกับทำนองจังหวะสม่าเสมอ ลักษณะที่ 3 สำนวนกระตุกสลับกับทำนองปัดวรรค ลักษณะที่ 4 สำนวนกระตุกสำหรับการต้นทำนอง และลักษณะที่ 5 สำนวนกระตุกสำหรับเท้าความขึ้นต้นชุดทำนอง ดังนั้น จึงปรากฏการใช้สำนวนกระตุก รวมกันทั้งสิ้น 5 ลักษณะ

ลำดับถัดมาเป็นสำนวนสามพยางค์เสียง พบว่ามีการใช้ลักษณะภายในสำนวนสามพยางค์ที่สอดคล้องสัมพันธ์กันในสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละทุกสำนวน จำนวน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 สำนวนสามพยางค์ชนิดข้ามเสียง และลักษณะที่ 2 สำนวนสามพยางค์ชนิดเรียงเสียงแนววิถีขึ้น และนอกจากนี้ยังมีลักษณะสำนวนสามพยางค์อีกจำนวน 2 ลักษณะที่พบเฉพาะสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละ เช่น ลักษณะสำนวนสามพยางค์ชนิดข้ามเสียงที่ปรากฏในสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายเสมียน เนื้อนุ้ย (C1) เท่านั้น และลักษณะสำนวนสามพยางค์ชนิดเรียงเสียงแนววิถีลงที่ปรากฏในสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายอู่ ลำไย (C2) เท่านั้น ดังนั้น สำนวนสามพยางค์เสียงที่ปรากฏการใช้ในจังหวัดอุดรดิตถ์ ปรากฏลักษณะรวมกันทั้งสิ้น 4 ลักษณะ นอกจากนี้ยังปรากฏสำนวนกระสวนทำนองจังหวะยกและตกยืนเสียงเหมือนกันในทุกสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละ ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 สำนวนกระสวนทำนองจังหวะยกและตกยืนเสียงชนิดยืนทำนองในเสียงหลัก และลักษณะที่ 2 สำนวนกระสวนทำนองจังหวะยกและตกยืนเสียงชนิดตกแต่งทำนองด้วยการเคลื่อนที่เสียงขึ้นลง

ส่วนสำนวนกลุ่มที่ 2 ปรากฏการใช้บรรเลงในทำนองที่แตกต่างกันของสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละ 3 ทาง โดยพบว่าสำนวนทำนองที่แตกต่างกันนั้น มีจำนวน 3 สำนวน คือ สำนวนกระสวนทำนองจังหวะยกและสำนวนการใช้กลวิธีกระทบเสียงที่ปรากฏการใช้บรรเลงเฉพาะสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายเสมียน เนื้อนุ้ย (C1) เท่านั้น ส่วนสำนวนลูกตกสำหรับเปลี่ยนชุดทำนองใหม่นั้นปรากฏการใช้บรรเลงเฉพาะในสำนวนทำนองเพลงปี่มั่งคละของนายอู่ ลำไย (C2) และสำนวนทำนองเพลงปี่ของนายอุดร บุญเกตุ (C3) เท่านั้น

โดยรูปแบบสำนวนทำนองต่าง ๆ ที่ปรากฏ มีวิธีและแนวคิดสู่การบรรเลงหรือการดำเนินทำนองจากแนวคิดหลักร่วมกัน คือ การใช้วงดนตรีม้งคละเป็นเครื่องประโคมในลักษณะการเฉลิมฉลองเพื่อความบันเทิงที่แสดงถึงการร่วมแสดงความยินดีปรีดา แสดงความปิติในกุศลบุญที่ได้ประกอบกิจและกระทำร่วมกัน ดังนั้นสำนวนทำนองเพลงปี่ม้งคละของทุกสำนวนจึงมุ่งบรรเลงด้วยสุนทรีย์รสของการบรรเลงตามวัตถุประสงค์ในทิศทางเดียวกัน คือ สนุกสนาน รื่นเริง สดใส มีความสุข พร้อมเพรียง ฉะนั้น การวิเคราะห์ครั้งนี้ ถึงแม้จะมีลักษณะสำนวนทำนองคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ และมีความแตกต่างกันในบางลักษณะสำนวนทำนองก็ตาม สิ่งเหล่านี้ถือเป็นภาพสะท้อนที่สามารถแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติหลักของสำนวนทำนองเพลงปี่ม้งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ที่เป็นปรากฏการณ์ของดนตรีพื้นบ้านในพื้นที่นี้ได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ลักษณะสำนวนทำนองเพลงปี่ม้งคละจังหวัดอุตรดิตถ์ ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถแสดงลักษณะเฉพาะทางดนตรีของพื้นที่นี้ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าจังหวัดอุตรดิตถ์นั้นจะเป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ทับซ้อนทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมชาวเหนือที่ปรากฏในอำเภอลับแล วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมจากพื้นที่รอยต่อสุโขทัย ตลอดจนวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ก็ตาม แต่สิ่งที่รวมจิตใจของผู้คนในพื้นที่และสร้างความสมานฉันท์นั้น คือ กิจกรรมทางศาสนาที่ทำให้คนในท้องถิ่นมีวัฒนธรรมร่วมกัน จนนำไปสู่การสืบทอดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมในการดำรงชีวิตต่าง ๆ สอดคล้องกับความเห็นของพระมหาเทวประภาส มากคล้าย ที่กล่าวไว้สรุปได้ว่า วัฒนธรรมปี่กลองม้งคละแต่เดิมนั้นสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายและการรวมกลุ่มคนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการช่วยกันสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมมาอย่างยาวนาน¹⁴ ดังจะเห็นได้ว่า การปรากฏตัวขึ้นและการใช้งานของวงดนตรีม้งคละในจังหวัดอุตรดิตถ์นั้นจะถูกนำไปใช้ในทุกประเภทรูปแบบงาน และถึงแม้ในปัจจุบันจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ให้ความนิยมกับดนตรีรูปแบบอื่นมากกว่าวงดนตรีม้งคละเดิมาก็ตาม เช่น วงกลองยาว แตรวง เป็นต้น ทั้งนี้ผู้บรรเลงวงม้งคละต่างเกิดการปรับตัวทางสังคม เพื่อให้สามารถดำรงตนในวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับยุคสมัยและความเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ได้ ดังจะเห็นได้ชัดเจนว่า ผู้บรรเลงปี่ม้งคละได้ผันตัวเองจากการบรรเลงปี่ในวงดนตรีม้งคละ ก็นำปี่ม้งคละไปบรรเลงร่วมกับวงกลองยาว วงแตรวง หรือแม้แต่การบรรเลงประกอบการชกมวยก็ตาม¹⁵ ทั้งนี้ นักดนตรีปี่ม้งคละยังคงยึดหลักการบรรเลงของตนเองตามวัตถุประสงค์ของการบรรเลงและรูปแบบที่เหมาะสมกับการบรรเลงปี่ม้งคละที่ต่างสถานะ ดังนั้น ทำนองปี่ม้งคละจึงยังคงถูกจำแนกและยกเป็นต้นแบบหลักของการบรรเลงปี่ม้งคละหากต้องบรรเลงในรูปแบบวงดนตรีม้งคละดั้งเดิมของพื้นที่อุตรดิตถ์ที่เหมาะสมตามรูปแบบ ด้วยลักษณะสำนวนทำนองเพลงปี่ม้งคละอุตรดิตถ์จะมีลีลาเฉพาะและบางสำนวนมีความใกล้เคียงกับสำเนียงพิซญูโลกและสุโขทัยก็ตาม และถึงแม้จะ

¹⁴ Tevapapas Makklay, "Approach to harmony promotion through cultural identity mechanism of Mangkla band: A case study of Sukhothai dialect communities in Nan upper watershed, Uttaradit province," *Veridian E-Journal in Thai version, in a field of Humanities, Social Sciences, and arts* 8, no. 3 (2015): 262. (in Thai)

¹⁵ Samian Nueanui, U Lamyai, and Udon Bunket, "Current conditions of a mangkhala ensemble," interview by Waraporn Cherdchoo, March 26, 2021.

มีความใกล้เคียงรูปแบบการบรรเลง แต่ในความใกล้เคียงดังกล่าวยังมีความต่างของสีสันและลีลาตามสำเนียงท้องถิ่นที่ปรากฏด้วย¹⁶ สิ่งเหล่านี้ ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีผู้รู้อย่างจำกัดก็ตาม การนำมาถ่ายทอดและส่งต่อสู่กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่ยุทธศาสตร์รักษาคณะลักษณะสำนวนทำนองเพลงปี่ม้งคณะสำนวนดั้งเดิมนี้ให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่างสืบไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การศึกษาสำนวนทำนองปี่ม้งคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์และอธิบายรูปแบบสำนวนที่ปรากฏในการบรรเลงเพลงปี่ม้งคณะของจังหวัดอุตรดิตถ์ที่สะท้อนภาพสังคมและการดำรงชีวิตด้วยแนวคิดการบรรเลงดนตรีเพื่อการประโคมในการเฉลิมฉลองเพื่อความบันเทิงในรูปแบบที่สามารถรวมกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ และการสร้างความสมานฉันท์ของผู้คนที่มีความหลากหลายถิ่นฐานและความเชื่อ ด้วยกิจกรรมทางประเพณีและศาสนาเข้าด้วยกัน ดังนั้น ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษายุทธศาสตร์สำนวนทำนองปี่ม้งคณะนั้น จึงยังมีประเด็นอื่น ๆ เช่น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตนักดนตรี ตลอดจนการปรับตัว การปรับเปลี่ยนสถานะทางดนตรี และรูปแบบสำนวนดนตรีปี่ม้งคณะท่ามกลางการดำรงตนทางวัฒนธรรมอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ รวมถึงการศึกษาด้านการเปลี่ยนสถานการณ์การบรรเลงปี่ม้งคณะในวงดนตรีม้งคณะสู่การบรรเลงในวงกลองยาว วงแตรวง และการบรรเลงประกอบการชกมวย เหล่านี้เป็นต้น จึงเป็นประเด็นที่ควรค่าแก่การศึกษา เพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้และการเรียนรู้ของการเคลื่อนตัวทางวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นการสะท้อนปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจากลักษณะดนตรีดั้งเดิมในวัฒนธรรมของชาวลุ่มน้ำภาคเหนือตอนล่างสู่รูปแบบทางวัฒนธรรมที่หลากหลายตามสภาพการณ์โลกปัจจุบันได้อีกแง่มุมหนึ่ง

บรรณานุกรม

-
- Bunket, Udon. "Current conditions of a *mangkhala* ensemble." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 26, 2021.
- Bunket, Udon. "Playing a pi of *mangkhala* music." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 25, 2021.
- Bunket, Udon. "Recording melodies of *mangkhala* music." Interview by Waraporn Cherdchoo. April 20, 2021.
- Lamyai, U. "Current conditions of a *mangkhala* ensemble." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 26, 2021.

¹⁶ Chirawat Noithim, "A pi's Idiom of Uttaradit *mangkhala* music," interview by Waraporn Cherdchoo, March 26, 2021.

- Lamyai, U. "Playing a pi of *mangkhala* music." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 24, 2021.
- Noithim, Chirawat. "A pi's Idiom of Uttaradit *mangkhala* music." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 26, 2021.
- Noithim, Chirawat. "*Mangkhala* music." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 26, 2021.
- Nueanui, Samian. "Current conditions of a *mangkhala* ensemble." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 26, 2021.
- Nueanui, Samian. "*Mangkhala* music." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 26, 2021.
- Nueanui, Samian. "Playing a pi of *mangkhala* music." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 18, 2021.
- Nueanui, Samian. "Playing a pi of *mangkhala* music." Interview by Waraporn Cherdchoo. March 26, 2021.
- Saetia, Thossaphol. "Playing a pi of *mangkhala* music in funeral ceremony." Interview by Waraporn Cherdchoo. April 18, 2021.
- Makklay, Tevaprapas. "Approach to harmony promotion through cultural identity mechanism of Mangkla band: A case study of Sukhothai dialect communities in Nan upper watershed, Uttaradit province." *Veridian E-Journal in Thai version, in a field of Humanities, Social Sciences, and arts* 8, no. 3 (2015): 249-266. (in Thai)